

A szatmári tájon elképzelhetetlen a házi kert szilvafa nélkül. A gazdák sem növényvédelmet, sem műtrágyázást nem alkalmaznak. A hagyományos technológia szerint készülő szilvalekvárhoz előkészültként a gazdák augusztus végén, szeptember elején lekaszálták a fák alatti fűvet, hogy a hulló szilvát fel tudják szedni. A fa alá ponyvákat terítettek. Hosszú, de könnyen kezelhető rudakkal verték az ágakat. A rudas leverést a rázás követte. A verés és rázás során a ponyvára hullott gallyak, levelek nagy részét szorgos asszonykezek távolították el. A ponyváról a szilvát nagy vesszőkosarakba öntötték. Ezt követően a szilva deszkából készített, lejtős csúszdára került, ezen végiggurult a gyümölcs, közben kikapkodták belőle a maradék leveleket, ágakat.

A válogatott gyümölcsöt ún. szilvásládákban megmosták. A lecsurgott szilvát először tekőbe rakták, ahol még egyszer, utoljára átvizsgálták.

A szilvával megtelt, rézből készült lekvárfőző üstöt a szabadban elkészített katlanra tették fel főzni. A házilag készített kavaróvitorlával állandóan, szünet nélkül kavarták a szilvát. A szilvát addig főzték, amíg a magja ki nem vált és a héja össze nem sodródott. A szétfőtt szilvát *penyőnek* nevezték. Amikor a penyőt jónak ítélték, házilag készített szűrőn áttörték. Az áttörés során csak a mag maradt a szűrőben. A szűrőn áttört, átdörzsölt levét hívták *ciberének*. A ciberét visszamérték az üres, szépen kimosott üstbe, és kezdődhetett az öregítés, azaz a befőzés. Ez a munkafolyamat akár 12 órát is igénybe vett.

A lekvár főzés nehéz munkáját mulatozással kapcsolták egybe: citeráztak, énekeltek, vidám társasági élet folyt, miközben váltották egymást a munkában. A kész lekvárt cserépedényekben, ládákban tárolták.

A héjastól megfőzött, nem passzírozott szilvának kiváló ételtani hatása volt, ezért a népi gyógyászatban is használták.

Halász Eszter

Hiedelmek és boszorkányságok Nyárádremetén

Nyárádremete a Nyárád felső folyásánál, a Bekecs lábánál terül el. Nevét egy hajdan ott élő remetéről kapta. A lakosság 98%-a katolikus, a többi protestáns. Népsége mintegy 2000-2500 fő, a házak száma 720. Nyárádremete községközpont, négy falu tartozik hozzá: Deményháza, Köszvényes, Mikháza és Vármező.

A falu népe hagyományörző: vannak szüreti bálók, húshagyatolások, tűzoltóbálók, regutabálók, határkerülés és minden vasárnap vegyes piac, amely 5-6 órát tart a templom előtti téren, a Nyárád partján. A lakodalmak is hagyományosak. Nyolc-tíz család kovácsmesterséggel, a „házi cigányok” kosárkötéssel foglalkoznak. A remeteiek többsége fakitermeléssel, építkezéssel, állattartással és gazdálkodással keresi kenyerét. A falut várak veszik körbe. A Várlátótól hét várat lehet látni hegy formájában, pl. Vármező várát, Szakadát, Vityalt és Barátok várát stb.

A templomot az 1800-as évek elején építette dr. Nyulas Ferenc Jézus mennybemenetelének tiszteletére. Működnek Rózsafüzér-társulatok és minden csütörtökön van engesztelő imaóra. A plébánián zárandokszállás is van.

Önkiszolgáló bolttal, tömbház lakással, két iskolával, orvosi rendelővel, fogászattal és gyógyszerházzal is rendelkezik a falu.

Az időjárással kapcsolatos népi hiedelmek

A falusi ember tud olvasni a természet nagykönyvéből. Mindennek jelentőséget tulajdonít, és minden üzenetet nyújt számára. A nép annyira közel áll a természethez, hogy megérti szavát. Ha együttműködik a természettel, könnyebben végezheti munkáját. A népi megfigyelések legtöbbször be is teljesülnek. A legelterjedtebb időjóslo jelek:

Azt tartják, hogy ahol a gólyák erősen repdesnek egy hely fölött, ott eső lesz. Ha sok gólya kering a levegőben és kerepel, hosszas esőt várj. Ha keleten piros az ég alja, akkor szél lesz, ha nyugaton piros, esőt jelez. Ha a vakond nagy hompot túr, nagy és hosszas tél van kilátásban. Ha a fecske alacsonyan száll, esőt várj, ha fent repül, jó időt jelez. Ha bárányfelhők vannak az égen, eső lesz. A hangyák, ha előjönnek és erőst nyüzsögnek, tartós esőt kapnak. Ha zavaros a kútban a víz, az eső sokáig tart. A legyek, ha igen dongják a lovat és az embert, közelgő esőt reméelj. Akkor is eső lesz, ha a pók sok hálót sző. Ha a vármezei gyár fűvése hallik, jó idő lesz, ha viszont a szovátaí gyár fűvását hallod, csak rossz időt remélhetsz. Délután 3 óra után, ha kukorékol a kakas, három napon belül esőt várj.

Ezek a hiedelmek napirenden vannak a falusiak életében és többnyire fel is figyelnek ezekre.

Hiedelmek az újszülöttekről

A szoptató anyának ágyára tilos volt leülni, mert azt tartották, hogy elviszi a tejét az, aki az ágyára ült. *„Ha kicsi bubához mentek – mondta Nyulas Erzsébet – és baja volt az asszonynak, azt tartották, hogy ez kiüt a gyereken.”* Amíg nem keresztelték meg a babát, nem mehetett ki az asszony az udvarról, mert ha kimegy, a baba nem lesz egészséges. Ha a kicsi babán pattanások vagy hólyagok jelentek meg, a mama viderrel le kellett menjen a Nyárádra és felfelé, a forrás felé háromszor kellett merítsen a vízből, és abban kellett megfürdesse a csecsemőt. Aztán hajnalban, mielőtt a nap felkelt volna, a veder vizet le kellett vigye az asszonyka a partra és a folyón lefelé háromszor kellett kiöntenie, hogy vigye a víz a betegséget. Olyan szokás is volt, hogy piros szövetből kis keresztet vágott ki a mama és rajzszeleggel feltűzték az ajtóra, hogy ne lehessen észrevenni. Azzal a szándékkal tűzték fel, hogy a rosszakaratú embereknek ne tudjanak ártani. Sokszor megtörtént, hogy leesett a kis szövetdarab az ajtóról, de nem lett baja mégsem a gyerekeknek, mert hittek benne, hogy a kised vedve van.

A boszorkányság

A boszorkányság a közelmúlt magyar néphitének legismertebb rosszindulatú lényé. Hiedelemmondák százai szólnak ma is a nekik tulajdonított bajokról. Ha valaki éjjel rosszul érzi magát, úgy gondolták, ő „nyomta meg”, ha nem ad tejet a tehén, ő szopta meg macska vagy béka képében – és csak ő, vagy egy nála nagyobb tudású személy tudta helyrehozni a bajt.

A falu népe többnyire a csúnya arcú, összenőtt szemöldökű nőket, idős asszonyokat gondolta boszorkánynak. Nyárádremetén a XIX. században javában tombolt a boszorkányhit. Itt is éltek valódi boszorkányok, de ma már csak legendába burkolva ismerjük őket. Ha volt is egy-két boszorkány a faluban, a pletyka szárnyain terjedt a hír és legalább a fél falut boszorkánynak titulálták.

Azt tartották, hogy a boszorkány, vagy ahogy falun nevezték az *ördögös* kutyává, macskává, békává vagy bagollyá tud változni és nyírfaseprűn repül. A boszorkányoknak voltak állataik: kutya, macska, bagoly, egér, béka. Úgy vélték, hogy a boszorkány kompétál (szövetkezik) a gonosz lélekkel. Fogarasi Antalné, özvegy Nyulas Erzsébet így vallott: *„Édesanyámnak a testvére ment éjfél tájban át a pallón keresztül a Nyárádon. Egy fehér kutya erősen csúful ugatta. Vett egy követ az öregasszony és a kutyára akarta dobni. A kutya megszólalt: »senkinek se kutyáját, se macskáját ne dobj meg, mert nem tudod kit dobsz meg«. Volt egy másik ördögös, aki mielőtt meghalt volna, át kellett adnia ördögösségét valaki másnak”*

Egy másik ördögös elküldte a szomszédasszonyát az első misére, és azt mondta, hogy a nagymise alatt menjen be hozzájuk, mert mutatni akar valamit. Úgy is cselekedett. A másik a mise alatt bement a szomszédba, szólította a szomszédasszonyt (az ördögöst), de senki nem válaszolt. Ám látott az asztalon teli virággal egy vázát és az asztal alatt egy varangyos békát. Megijedt és elment. Később ment be az ördögös a szomszédba és megkérdezte: – „Na, mit láttál?” A másik asszony elmondta, hogy mit látott, erre az ördögös megmagyarázta: „a virággal teli váza az te voltál, a béka pedig én az asztal alatt”.

Volt egy öregasszony, aki azt állította, hogy a szomszédja boszorkány volt. Amikor haldoklott, kérte, hogy dobjanak rá egy nyírfából készült ágseprűt, hogy az ördögösségét hagyja a seprűre. A seprűt nem szabadott megérintve átadni, mert az lett ördögös, aki ezt tette, ezért rá kellett dobni. Miután meghalt az ördögös, a seprűt el kellett égetni. Kimondottan nyírfáig

seprű kellett legyen. „Azt mondta nagyanyám: – mesélte Erzsi néneje –, hogy olyan sok volt régebb a boszorkányos, hogy egyik átment a szomszéd istállóba és elvitte a tejet, úgyhogy a tehénnek nem lett egy szikra teje sem, a boszorkány teheninek hétszer annyi lett.” A boszorkányok haszonlesésből vagy bosszúból vitték el a tejet. Ha a gazda mindig őszinte volt és nem haragudott, a boszorkány nem tudta elvinni a tejet.

Hogy honnan lehetett megtudni, ki a boszorkány? Azt személyesen egy boszorkány mondta el: „Vigyél egy lyukas fakanalat, tedd fel a templom kilincsére, és azon less bé, akinek szarva van, az a boszorkány. Aztán dobd el a fakanalat és fuss, mert a boszorkányok tudják, hogy őket lesik. Ezt a karácsony éjjéli misén kell csinálni” – hiszen mindenki akkor van ott. Ez az eset hasonlít a más vidéken előforduló Luca-szék hagyományhoz. Ezt Remetén valaki hajdanán megpróbálta és azt mondta, hogy a lyukas fakanálon keresztül nézve a fél falunak szarvat látott. (Persze ilyenkor nagyrészt működik a fantázia is.)

A falu népe imádsággal és kereszttel állott ellen. Vízkeresztkor a boszorkányok is beengedték a papot házzszentelni és őket is eltemették, mint más keresztényeket.

(Vezetőtánár: Mirk László)

Nyulas Terézia

Mai boszorkányságok

1728. július 21-én boszorkányság vádjával 13 ember halálos ítéletét hirdették ki, majd rá két napra el is égették őket a Tisza-parti lakatlan, sötét Boszorkány-szigeten. Egy hónappal később III. Károly király utasítja a szegedi tanácsot, hogy a boszorkányperben kivégzettek bűnügyi iratait a magyar kancelláriához terjesszék fel, és a továbbiakra szüneteltessék az eljárást. Hivatalos körökben az ügyről azóta sem esett szó. De a városvezetőség lelkiismerete túl későn szólalt meg, az emberekben már mélyen gyökerezett a bűbáj és varázslat iránti félelem, kíváncsiság.

A történetekkel kapcsolatos információgyűjtés ma is nehéz. Viszont a szóbeszéd egy olyan történelmi forrás, amelyet nem lehet csak úgy elhallgatni. Így az egykori események mondák-ká, babonákká, szokásokká nőttek ki magukat, amelyek ma is meghatározó szerepet játsza-

Mai boszorkányságok